

**TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI YONDASHUV ASOSIDA AXBOROT
XATARLARIGA NISBATAN IMMUNITET SHAKLLANTIRISH****Xaydarov Javlonbek Marufjonovich***Osiyo xalqaro universiteti, Pedagogika
mutaxassisligi 1-bosqich magistranti.**xaydarovjavlonbek90@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish sharoitida yuzaga kelayotgan axborot xatarlari va ularga nisbatan ta'lim oluvchilarda axborot immunitetini shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Raqamli muhitda o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, axborot xavfsizligi madaniyatini oshirish hamda soxta, zararli va manipulyativ axborotlardan himoyalanih ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, raqamli yondashuv asosida axborot xatarlariga qarshi immunitetni shakllantirishning pedagogik, psixologik va texnologik jihatlari ochib beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim, axborot xatarlari, axborot xavfsizligi, raqamli savodxonlik, axborot immuniteti, media savodxonlik, tanqidiy fikrlash.

Аннотация: В данной статье анализируются информационные риски, возникающие в контексте использования цифровых технологий в образовательном процессе, и вопросы формирования информационной невосприимчивости у учащихся в связи с ними. Выделены механизмы развития критического мышления учащихся в цифровой среде, повышения культуры информационной безопасности и формирования навыков защиты от ложной, вредной и манипулятивной информации. Также раскрыты педагогические, психологические и технологические аспекты формирования иммунитета к информационным рискам на основе цифрового подхода.

Ключевые слова: цифровое образование, информационные риски, информационная безопасность, цифровая грамотность, информационная невосприимчивость, медиаграмотность, критическое мышление.

Abstract: This article analyzes the information risks arising in the context of the use of digital technologies in the educational process and the issues of forming information immunity in learners in relation to them. The mechanisms for developing critical thinking of students in the digital environment, increasing the culture of information security, and forming skills to protect themselves from false, harmful, and manipulative information are highlighted. The pedagogical, psychological, and technological aspects of forming immunity to information risks based on a digital approach are also revealed.

Keywords: digital education, information risks, information security, digital literacy, information immunity, media literacy, critical thinking.

KIRISH

Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish sharoitida ta'lim tizimi tubdan o'zgarib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim jarayonini yanada qulay, tezkor va samarali qilish bilan birga, yangi turdagi axborot xatarlarini ham yuzaga keltirmoqda. Internet tarmog'i, ijtimoiy media, onlayn platformalar orqali tarqalayotgan noto'g'ri, soxta, zararli va manipulyativ axborotlar yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, ta'lim jarayonida nafaqat bilim berish, balki ta'lim oluvchilarda axborot xatarlariga nisbatan immunitetni shakllantirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Bu esa raqamli yondashuv asosida axborot xavfsizligi, media va raqamli savodxonlikni rivojlantirishni taqozo etadi.

Raqamli ta'lim muhitining xususiyatlari

Raqamli ta'lim muhiti elektron darsliklar, masofaviy ta'lim platformalari, virtual sinflar, mobil ilovalar va sun'iy intellekt texnologiyalarini o'z ichiga oladi. Ushbu muhitning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- ta'limning ochiqligi va uzluksizligi;
- axborotga tezkor kirish imkoniyati;
- individual ta'lim trayektoriyasini yaratish;
- interaktivlik va multimediasiyalik.

Biroq, ushbu afzalliklar bilan bir qatorda, axborot xatarlari ham kuchaymoqda. Jumladan, axborot haddan tashqari ko'pligi, ishonchsiz manbalar, kiberxavfsizlik muammolari, shaxsiy ma'lumotlarning himoyasizligi shular jumlasidandir.

Axborot xatarlari tushunchasi va turlari

Axborot xatarlari – bu shaxs, jamiyat yoki davlat manfaatlariga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan axborot ta'sirlaridir. Ta'lim jarayonida uchraydigan asosiy axborot xatarlari quyidagilardan iborat:

- soxta va noto'g'ri axborotlar;
- ekstremistik va zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi materiallar;
- axborot manipulyatsiyasi va psixologik bosim;
- kiberbulling va onlayn tahdidlar;
- shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy tarqatilishi.

Mazkur xatarlar yoshlarning dunyoqarashi, ma'naviy-axloqiy qarashlari va psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Axborot immuniteti tushunchasi

Axborot immuniteti – bu shaxsning zararli, yolgʻon va manipulyativ axborotlarni tanib olish, tahlil qilish va ularga qarshi ongli ravishda qaror qabul qilish qobiliyatidir. Axborot immuniteti quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

- tanqidiy fikrlash;
- axborotni tahlil qilish va baholash;
- ishonchli manbalarni aniqlash;
- axborot xavfsizligi qoidalariga rioya qilish;
- raqamli madaniyat.
- Taʼlim jarayonida ushbu komponentlarni shakllantirish pedagogning muhim vazifalaridan biridir.

Raqamli yondashuv asosida axborot immunitetini shakllantirish

Raqamli yondashuv taʼlim oluvchilarda axborot immunitetini shakllantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Jumladan:

1. Media va raqamli savodxonlikni rivojlantirish

Oʻquvchilarga axborot manbalarini tahlil qilish, ularning ishonchliligini tekshirish, fakt va fikrni farqlash koʻnikmalarini oʻrgatish zarur.

2. Interaktiv taʼlim metodlaridan foydalanish

Keys-stadi, loyiha asosida taʼlim, muammoli vaziyatlar orqali axborot xatarlarini amaliy misollarda tahlil qilish samarali natija beradi.

3. Axborot xavfsizligi boʻyicha bilimlar berish

Parollarni himoyalash, shaxsiy maʼlumotlarni saqlash, kiberhujumlardan himoyalash boʻyicha koʻnikmalar shakllantiriladi.

4. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish

Munozaralar, tahliliy topshiriqlar, solishtirish va xulosa chiqarishga yoʻnaltirilgan mashgʻulotlar axborot immunitetini mustahkamlaydi.

Pedagogik va psixologik jihatlar

Axborot immunitetini shakllantirishda pedagog shaxsiy namuna koʻrsatishi, raqamli madaniyatga ega boʻlishi muhim. Psixologik jihatdan esa oʻquvchilarda mustaqil fikrlash, masʼuliyat va axborotga nisbatan ongli munosabatni rivojlantirish talab etiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, taʼlim jarayonida raqamli yondashuv asosida axborot xatarlariga nisbatan immunitet shakllantirish bugungi kunning dolzarb pedagogik muammolaridan biridir. Raqamli savodxonlik, tanqidiy fikrlash va axborot xavfsizligi

ko'nikmalarini rivojlantirish orqali yoshlarni zararli axborotlardan himoyalash mumkin. Bu jarayon uzluksiz va tizimli ravishda amalga oshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2021.
3. To'raqulov X. Axborot xavfsizligi asoslari. – Toshkent: Fan, 2020.
4. Rasulov A. Raqamli ta'lim va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
5. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris, 2018.
6. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture. – Oxford, 2010.

